

Svårigheten att citera rätt – bra bevis på Murphys lag

Carl Hampus Lyttkens inledde ett väl-skrivet och humoristiskt debattinlägg i Läkartidningen nr 5/2009, om sjukvårdens alkoholskadeförebyggande arbete, med att citera Murphys lag: »If anything can go wrong it will«. Man kan med ganska stor säkerhet säga att citatet är felaktigt återgivet.

För egen del har jag till nyligen varit övertygad om att det rätteligen ska lyda: »If an error is possible, someone will make it.« Jag föredrar den första varianten, som ju indikerar systemrelaterade orsaker till fel medan den andra är helt inriktad på att peka ut en syndabock. Vid närmare efterforskning ser det dock ut som om inget av citaten kan sägas vara korrekt. Faktum är att ingen egentligen tycks veta vad Edward Murphy har sagt eftersom han inte blivit direktciterad.

Bakgrunden är följande. Vid den amerikanska flygbasen Edwards Air Force Base i Kalifornien genomfördes 1948–49 en serie försök för att utröna hur stora g-krafter en mänsklig varelse kan tolerera vid hastig inbromsning. Försöken genomfördes med en raketdriven släde som löpte på en räls. Initialt användes en docka och därefter chimpanser. När dessa överlevde utan allvarligare skador ställde projektledaren, översten och läkaren John Stapp, själv upp som försöksperson.

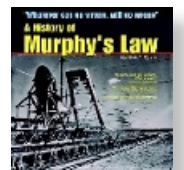
Under försöken kom man att tvivla på tillförlit-

ligheten av instrumenten som användes för att mäta de g-krafter, som uppnåddes under inbromsningen. Ingenjören Edward Murphy (1918–1990), som deltog i liknande försök med centrifuger vid en annan flygbas, hade konstruerat en elektronisk utrustning för mätning av deceleration och ombads därför medverka. Emellertid visade hans instrument noll vid det första försöket. Felet visade sig bero på att en mekaniker hade monterat mätinstrumentet fel. Edward Murphy lär då ha kommenterat detta med det uttalande som senare sattes i samband med hans namn.

Vad han sa är dock oklart. Enligt en av de deltagande teknikerna skyllde Murphy misstaget på sin medarbetare med orden: »If that guy has any way of making a mistake, he will.«

Uttrycket kom till allmänhetens kändedom efter en presskonferens, som ägde rum flera år senare, vid vilken överste Stapp tillfrågades hur han vågade ställa upp som försöksperson med fara för eget liv. Han lär då ha svarat att man alltid tillämpade Murphys lag, som innebar att man tänkte på och åtgärdade allt som kunde tänkas gå fel: »If anything can happen, it will.« Överste Stapp gav således lagen en helt annan innebörd än den vi vanligen lägger i den, alltså att man genom proaktiva förebyggande åtgärder kan eliminera eller minimera risken för olyckliga utfall.

KRAFTERNA
Den tvära inbromsningen får översten och läkaren John Stapps hår att bokstavligen stå på ända. Stapp var frivillig försöksperson vid ett antal experiment kring g-kraftens effekter på organismen, samma försök som föranledde ingenjören Edward Murphy att formulera sin berömda lag. Men vad sa han?
Foto: EAFB History Office

HISTORIEN
Historien om Murphys lag återberättas i en nyutkommen bok.

ETT »NOBEL-PRIS«
Edward A. Murphy III tar emot Ig Nobel-priset i ingenjörskonst av nobelpristagaren William Lipscomb.
Foto: Annals of Improbable Research

Vad Edward Murphy egentligen sa kommer vi aldrig att få reda på, men enligt närvarande vittnen har Edwards son Robert Murphy återgivit uttalandet mest korrekt: »If there's more than one way to do a job, and one of those ways will result in disaster, then somebody will do it that way.«

I själva verket finns flera belegg för att uttryck med samma innebörd som Murphys lag använts långt tidigare. I synnerhet finns en likhet med ett uttryck från Yorkshire i England dokumenterat redan i mitten av 1800-talet, benämnt »Stackars Sates lag« (Sod's law): »If something can go wrong, it will, and even if it can't, it might.«

Äldre svenska uttryck eller ordspråk med samma innebörd är svårare att finna och det enda jag kommer på, som åtminstone tangerar betydelsen, är »liten tuva stjalper ofta stort lass«. Andra svenska uttryck är »lagen om alltings jävlighet« eller »lagen om alltings inneboende ondska«.

Det finns också många senare varianter av Murphys lag, de flesta (avsedda att vara) humoristiska, av vilka en av de mest kända är O'Tooles lag: »Murphy var en optimist.« Arthur Block, en amerikansk humorist, har skrivit flera böcker på temat, varav några är riktade till särskilda yrkesgrupper. En bok heter till exempel »Doctors: Malpractice Makes Perfect«, som jag dock inte läst.

För egen del tycker jag att Sidney Dekker vid Tekniska högskolan i Lund har myntat en variant, som verkligen har relevans för sjukvården: »What can go wrong usually goes right, but then we draw the wrong conclusion.«

Den tidigaste dokumentationen av namnet Murphy tillsammans med uttrycket är från 1955, alltså flera år efter att det ska ha uttalats. Det har fått några att

VID HARVARD
Edward A. Murphy III håller sin föreläsning på Harvarduniversitetet i samband med att han tilldelades Ig Nobelpriset.
Foto: Annals of Improbable Research

OBEMÄRKT
Murphys enkla gravsten på en veterankyrkogård i USA. Det är inte många som minns mannen, men hans omtalade lag är desto mer uppmärksammas – än i dag.
Foto: Nick T Spark

MANNEN
Edward Aloysius Murphy III – ingenjör och mannen bakom lagen som bär hans namn.

tvivla på hela den ovan återgivna historien. Det mesta av materialet till dessa rader har hämtats från Nick T Sparks bok »A history of Murphy's law« (2006), som till stora delar bygger på författarens fyra artiklar med samlingsrubriken »Why everything you know about Murphy's law is wrong« publicerade 2003 i tidskriften »Annals of improbable research.«

Överste John Stapp (1910–1999) ägnade sitt yrkesverksamma liv åt att studera människokroppens reaktioner på acceleration och deceleration. Efter att själv ha ställt upp som försöksperson råkade han ut för flera frakturer och skador på retina. Hans arbeten inom området ledde bland annat till förändrad konstruktion av utrustning för stridspiloter och till att dessa tilläts ut-sättas för större g-krafter än man tidigare ansett vara förenligt med överlevnad. Översten lär ha varit den förste att konstruera dockor för krocktester med bilar och var tillsammans med Ralph Nader och Volvos Nils Bohlin en förgrundsgestalt för förbättrad bilsäkerhet och i synnerhet för obligatorisk användning av säkerhetsbälten.

John Stapp hade för vana att anteckna lustiga uttrycksätt, aforismer och ordspråk, som han råkade höra och publicerade en samling av dem: »For your moments of inertia: From levity to gravity: a treatise celebrating your right to laugh« (1992). Den boken har jag inte lyckats hitta något exemplar av, men enligt Nick Spark finns Murphys lag inte med där.

Jon Ahlberg,
docent, chefläkare,
Landstingens ömsesidiga försäkringsbolag;
medicinsk redaktör, Läkartidningen, Stockholm
jon.ahlberg@patientforsakring.se